Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

YDRGAARD

i Jylland, opført 1588 91.

VORGAARD

i Jylland, opført 1588 91.

Af Navnet Voer, Vorgaard, Vordgaard, Vordegaard, Vaar, Vaargaard, Vardegaard og Vargaard findes ikke mindre end fire Hovedgaarde, hvoraf een laae i Slesvig, tæt ved Kolding, to i Aalborg Amt og den fierde, som der her bliver Tale om, i Vor Sogn, Dronninglund Herred i Hjørring Amt: Navnene forverles let, da de findes i Fleng for alle fire Gaarde. Vorgaard i Dronninglund Herred ligger ret smukt paa den Slette, som Øst og Nord for Dronninglund Storskov og den dermed i Forbindelse staaende Bakkerad — den saakaldte Jydske Aas — strækker sig indtil Kattegat og gjennemstrømmes af flere Aaer og Bække end noget Terrain af lignende Størrelse i Danmark, hvorfor den har rige og frugtbare Enge, der dog ere meget udsatte for Oversvømmelser, især om Vinteren og ved Tøbrud om Foraaret, da en saa stor Vandmængde strømmer ned fra Aasen at man troer sig henflyttet til et Bjergland og hele Egnen ofte staaer under Vand. Midt imellem disse Enge og Moradser ligger Vorgaard, gjennem hvis Have løber en Aa, der driver en Mølle strax uden for Gaarden og ved de brede Grave, som danne Gaardens Befæstning, staaer i Forbindelse med en anden Aa, der ligesom den første falder i den store Vorsaa. Om Vinteren trænger Vandet ofte ned i Gaardens dybe Kjeldere, og Haven er for en stor Deel et Morads, hvilket dog vilde kunde afhjelpes naar Mølleu, som alligevel ikke har stort at betyde, blev nedlagt og den Dæmning gjennembrudt, der skal holde paa Vandet. Hovedbygningen forbindes med Ladegaarden ved en muret Bro uden Rækværk og bestaaer af tre grundmurede Bygninger af forskjellig Alde, af hvilke den midterste vender i Nord og Syd og er opført 1588—91 af Fru Ingeborg Skeel og for hver Ende forsynet udvendigen med et sexkantet Taarn, af samme Høide som Bygningen, og et ligesaadant mindre inde i Gaarden, hvilke sidste danne Opgangen til Husets tvende Dele, thi den usædvanlig høie Port gjør en Forbindelse mellem Værelserne i første Etage umulig. Alle Vinduer i dette Huus ere forsynede med meget smukke Forstringer af gullandsk Sandsteen, forestillende deels menneskelige Ansigter og Figurer, deels Blade og Frugter; det samme Materiale er i rigeste Maal og med megen Smag anvendt paa Muurpillerne, Portalet over Porten og overalt, hvor den mindste fremspringende Plads dertil giver Anledning. Menneskeansigter ere anbragte i tusindeviis iblandt disse Forstringer, og dog træffer man ikke let to, som ligne hinanden. Paa Porttaarnet til Høire inde i Gaarden, hvor Hovedopgangen er, sidder en Steen med Indskriften: Ærlig Wolbørdig Frv Ingeorg Scheil Ther Hvn En Bedrøvit Enke War Lod Bøge Thette Hvs I Thet 1591 Aar Gvd Thet Wnd Then Till Hende Gvd Wil Frøethe Thy Fatige Ich Fortrøcke. Paa Muren over Porten har tidligere siddet en nu nedtagen Sandsteen med fire Piller og udhuggede Hoveder samt Indskriften: Salig Otte Banner til Asdal 1590 Frv Ingeborg Scheel til Voergaard. Vinduerne sidde ligesom paa Børsen omtrent ¼ Alen inde i Muren, der her er 1½ Alen tyk, i de hvælvede Kjeldere 2 Alen. Porten er noget af det Skjønneste i sit Slags, man kan see, rigt prydet med Englehoveder, Menneskeansigter, Djævlefigurer og Havfruer, alt

VORGAARD

i Jylland, opført 1588 91.

ordnet med megen Smag, saa at Fru Ingeborg har stor Ære af sit Værk, om hvilket man blot ikke begriber, hvor hun har havt Raad til at gjøre det saa kostbart. Sagnet, der ikke vil hende vel, fortæller at hun havde forbrugt en Skibsladning Sandsteen og forskrevet en anden, som hun imidlertid ikke havde Penge til at betale, da den ankom. Hun vidste imidlertid at hjelpe sig og lod en Nat, da der blæste en stærk Paalandsvind, Skibets Ankertove skjære over, hvorpaa dette drev i Land og hun ifølge sin Forstrandsret bemægtigede sig Ladningen. Da Bygningen var færdig, skulde Bygmesteren betales, men Pengene vare slupne op: Fruen sandt da atter paa Raad og gik med Bygmesteren ud paa Broen, for ret at tage Værket i Øiesyn; her benyttede hun Leilighedens, medens han i sin Iver for ret at vise sit saa heldigen udførte Arbeide gik for nær til Kanten: hun gav ham et Stød, saa at han faldt i Vandet og druknede, hvormed den Regning var afgjort.

Den nordre Fløi bestaaer af to Dele, hvoraf den ene er samtidig med Midterfløien, den anden endeel ældre; i Skillerummet er der i den tykke Muur anbragt en berygtet Fængselskjelder, som kaldes Rosedonten og er uden noget Vindue eller andet Lufthul end den lange smalle Gang, hvorigjennem man kryber ind og som lukkes med en Luge: her spøger Fruen stærkt, som billigt er, og da den berygtede Dronninggaardske Undersøgelse fyldte alle Gaardens Kjeldere med Mistænkte i Vinteren 1841—42 skal end ikke den meest forhærdede Forbryder have siddet her længere end een Nat uden at bekjende. I en anden Kjelder, strax til Venstre for Porten, findes et Talerør, der fører op-i-Hovedbygningen, saa at man her kan hviske med En, der staaer i Kjelderen, samt belure Samtaler, der føres i samme. En anden Mærkelighed er et Hul i den ældste Bygnings nordre Muur, der ender sig ubemærket paa Loftet imellem Bjelkehovederne, hvorfra Mad kan hidses derned: rimeligviis har det været bestemt til et hemmeligt Skjulested, som de Børglumske Biskopper havde anbragt for muligt mødende Tilfælde, thi dem skyldes den Deel af Bygningen. — Den syndre Fløi er af Bindingsværk og ny Oprindelse; den er Bygningen til stor Vansiir og burde nedbrydes.

Vorgaard omtales uden Tvivl*) først i det 15de Aarhundrede som tilhørende en Mogens Kalde, rimeligviis af den kuns lidet bekjendte Vendelbo Familie Kall, af hvilken Henrik Kall forekommer 1475 og i sit Vaaben fører to Kalve. Mogens Kalde solgte Vorgaard til Hr. Anders Jacobsen (Bjørn) til Steenalt og Vorgaard i Hellum Herred, Aalborg Amt, Ridder, der skjænkede usædvanlig store Gaver til Kirker og Klostere, hvortil han vistnok havde sin gode Grund, da Sønnen, Jacob Andersen, i Aaret 1505 blev dømt til at have alle sine Forlehninger forbrudte, fordi Faderen havde taget Jord og Eiendom fra Kronens Bønder i sit Lehn Hellum Herred og svigeligen ladet samme sværge til sin Gaard Vorgaard, hvilket var Sønnen bekjendt, men han beholdt det alligevel, og havde ogsaa selv ladet Kronens og Bønders Eie rebe til sig til Vorgaard, bygget Huse paa saadan Bondejord og og desuden trængt, stokket og blokket Bønderne, hvorfor Jorden og Husene fradømtes ham og han maatte betale Faldsmaalsbøder. Foruden Vorgaard i Hellum Herred havde han efter sin Fader arvet de to Dele af Vorgaard i Vendsyssel, hvilke han i Aaret 1510 solgte til den berygtede Biskop Niels Stygge i Børglum, der rimeligviis ligeledes afkjøbte de øvrige Arvinger deres Lod og saaledes lagde denne Gaard under Bispestolen og forsynede den med Bøndergods og anseligere Bygninger, da den hidtil neppe havde været andet end en stor Bondegaard. Biskoppen opholdt sig udentvivl selv ofte paa Vorgaard, da han lod Archivet fra Mariestedkloster i Sæby bringe derhen, hvorved han imidlertid var Aarsag i at det blev ødelagt, dengang Skipper Clement i Aaret 1534 med sine Tilhængere afbrændte Gaarden og drev Biskoppen, Stygge Krumpen, og hans Maitresse, Elsebeth Gyldenstjerne, op af deres gode Ro, saa at Biskoppen „krøb vdi mwøse hwl:" han skjulte sig dog egentlig i en Bagerovn.

Paa Vorgaard maa endeel af Huset have overstaaet Branden, og Udbygningerne bleve opførte igjen. Ved de geistlige Godsers Inddragelse 1536 kom Gaard og Gods under Kronen og blev gjort til et Lehn, hvilket Iver Lykke til Budderupholm havde i Pant 1543—53, derefter indløste Knud Gyldenstjerne til Aagaard og Gammel-Estrup det med kgl. Bevilling og forhøiede 1554 Pantet til 500 rhinske Guldgylden og 1600 Jochimsdaler: han svarede i aarlig Afgift 80 rhinske Gylden, 60 Mark danske, 4 Td. Smør og 60 Sider Flesk, gjorde Regnskab for Sagefald, Gaardfæstning og andre uvisse Indtægter, hvoraf Halvdelen tilfaldt ham, og gjorde Tjeneste med to harniskede Ryttere eller to Karle til Skibs, naar paafordredes. I Aaret 1556 fik han Tilladelse at indløse Orum Slot og Lehn, og f. A. desuden Økloster tilligemed Vorgaard i Pant for 500 rhinske Gylden og 9600 Jochimsdaler, saa at Økloster alene stod for 8000 Jochimsdaler: Afgiften af Vorgaard svaredes som forhen. Knud Gyldenstjerne havde tidligere været Biskop i Odense og er bekjendt nok fra Christian den Andens Fangenskab, hvor Kongen og Rigsraadet nægtede at holde det

*) Det kan dog ikke med Bestemthed paavises at her ikke er Tale om Vorgaard i Hellum Herred.

VORGAARD

i Jylland, opført 1586 91.

frie Leide, han havde tilsagt den afsatte Konge. 1559 bleve Økloster og Vorgaard med kgl. Bevilling [illegible] ham, Økloster af Erik Lykke, Vorgaard af Erik Rud til Fuglsang, [illegible]mand paa Riberhuus, hvilken sidste beholdt Vorgaard for den samme Pante, [illegible] og omtrent den samme Afgift, nemlig 80 Jochimsdaler (77½ rh. Gylden), 60 Mark danske Penge, 4 Td. Smør og 53 Sider Flesk. 1573 vilde Kongen have borbyttet Vorgaard imod Nygaard i Sjælland til Frands Banner til Kokkedal og skjænkede i den Anledning Lehnsmanden de Hopper og Føl, der sandtes paa Gaarden, samt alt derværende Boskab og Inventarium; Erik Rud fik Aalborghuus istedetfor, men af Handelen blev der intet, og Vorgaard blev overdraget Axel Gyldenstjerne til Lyngbygaard i Pant. Denne klagede 1574 over at Gaardens Bygninger vare saa forfaldne, at endeel Huse i Ladegaarden og andetsteds maatte nedtages og ombygges, i hvilken Anledning Kongen for de derpaa anvendte Omkostninger bevilligede ham Eftergivelse af Godtgjørelsen for det Inventarium paa Økloster, han ikke havde tilsvaret ved sin Fraflytning. 1576 fik Fru Karen Krabbe til Skovsgaard, sal. Niels Skeels Eft., Bevilling at indløse Vorgaard fra Axel Gyldenstjerne, i hvilken Anledning hun lod Bygninger og Skove syne. Nu lykkedes det Kongen at bortbytte Gaarden, thi 1578 overdrog han til Fru Karen Krabbe og hendes Svigersøn, Otte Banner til Asdal, paa sin Frues, Ingeborg Skeels, Vegne, Vorgaard med tilliggende Gods for Nygaard i Brust Herred ved Kolding, hvilket laae i den Vildbane, Kongen var ifærd med at oprette, hvorfor det var ham om at gjøre at blive eneste Lodseier i denne Egn; saaledes kom Vorgaard atter i private Hænder, hvor det er forblevet siden, og det i Skjødet omtalte Gods maa sikkert antages for at have udgjort hele Vorgaards Lehn, der altsaa bestod af følgende Dele:

1.	Vorgaard Hovedgaard, 3 Læster Korn til Hartkorn	24 Td. Læsten, gjør	72 Td.	„ Skp.	„ Fdk.	„ Alb.
2.	Vor Sogn, 17 Gaarde og 29 Bol, svarede i forskjellige Afgifter		127 —	3 —	1 —	1 —
3.	Skjæve Sogn 2 Gaarde, Kloffuen og Dybvad		23 —	2 —	2 —	2 —
4.	Albek Sogn 55½ Gaarde 11 Bol og 10 Gadehuse		271 —	2 —	„ —	„ —

desuden svarede Sognet i Husspenge 5 Mk. 10 Sk., i Hoveripenge 32 Mk. 8 Sk., hvilke ikke ere regnede i Hartkorn som de øvrige Afgifter; blandt Fæsterne nævnes en adelig Dame, Fru Johanne i Dunsted, der af sin Gaard samt ½ Bol i Fyufsletting svarede 7 Dal. og ½ Løb Smør.

5.	Hellevad Sogn 1 Bol Mosen	1 Td.	1 Skp.	„ Fdk.	„ Alb.
6.	Kjær Herred Hvorup Sogn 2 Gaarde i Utterup, ligeoverfor Aalborg,	16 —	6 —	1 —	1 —
7.	Vorgaards, Vorsaa og Egeskov Møller	25 —	„ —	„ —	„ —
8.	39 Kirkegaarde og 8 Kirkehuse, der svarede deres Landgilde til Kirkerne, til Vorgaard blot Smaaredsel, Brændsvin, Ved, Limsteensægt og Gjesteri, samt i Husspenge 9 Sk. Grot,	40 —	„ —	2 —	1 —
	Summa	576 Td.	7 Skp.	3 Fdk.	2 Alb.

De nye Eiere kunde imidlertid med større Fordeel have noget mere af det omliggende Gods end fjernt Strøgods, saameget mere som der vel strar er bleven paatænkt at bygge paa Vorgaard. De vare desuden endnu i Besiddelse af noget Gods, Kongen ønskede til sin Vildbane, og der kom saaledes Aaret efter et nyt Magestiste istand, hvorved Kongen fik Vinderslevgaard og Skovsgaard Hovedgaarde med tilliggende Gods for 61 Gaarde 30 Bol 18 Huse, 1 Mølle, i Vendsyssel, hvoraf laae i Vor Sogn Agested By 3 Gaarde 2 Huse samt nogle Enge, der før havde været brugt til Dorstved og Vesterdorf; i Albek Sogn i Søraa 1 Gaard og 9 Bol, i Lyngsaa 6 Gaarde 7 Bol, med mere i Klitten og Porsmose; desuden i Skjæve Sogn 21 Gaarde 4 Bol 1 Huus 1 Mølle, i Flade Sogn 7 Gaarde 1 Bol 11 Huse, hvoraf 10 Fiskerhuse ved Bangsbo Strand; det øvrige spredt i 6 Sogne. Kongen afstod endvidere al Kronens Ret i 6 jordegne Gaarde, hvoraf dog ingen laae i Nærheden af Vorgaard.

Fru Karen Krabbe døde rimeligviis faa Aar efter, og alt hendes Gods faldt til Fru Ingeborg Skeel, hendes eneste levende Datter; hun var, som sagt, gift med Otto Banner til Asdal, med hvem hun efter det almindelige Sagn ikke skal have levet i den bedste Forstaaelse; han døde 1585 uden at efterlade sig Børn, og Fru Ingeborg begyndte nogle Aar efter paa den kostbare Hovedbygning, der ligemeget vidner om hendes Smag og store Rigdom. Hun

VORGAARD

i Jylland, opført 1588 91.

var en driftig og virksom Kone, maaskee ond, gjerrig og nærig, om man ellers tør tillægge Folkesagnet nogen Betydning, og derpaa kan man vel neppe betænke sig naar det er saa consequent, som hvor Talen er om Fru Ingeborg, thi kun saa Mennesker i Danmark have et saa slet Rygte. Fru Ingeborg var saa gjerrig og knap paa Tiden, fortælles der, at hun endog havde sin Rok i Vognen hos sig, naar hun om Søndagen kjørte i Kirke, og uafladeligt plagede sine Undergivne med Arbeide. — Da hun engang kjørte i Kirke, saae hun et Barn gaae i een af Gaardens Marker og plukke Vipperne af Axene; hun lod det gribe og bringe hen til Vognen, hvor hun med sin store Sax klippede Fingrene af det, for at forebygge sligt for Fremtiden. — Fra sit Kammer lod hun, uden at Nogen vidste det, indrette et Hørerør ned til Borgestuen*), for at kunne høre hvad Folkene talte, og blev saaledes Vidne til mange Lovtaler over sig og sin salig Mand, thi han var ligesaa ond og tog blandt andet en Eng og nogen Agerjord fra nogle Mænd i Agersted By, uden at godtgjøre dem den, ligesom han ogsaa paa andre Maader plagede Bønderne. Derfor kom han ogsaa efter sin Død til Helvede, og da Fruen engang igjennem sit Rør havde hørt Kudsken prale af, at han ikke var bange for at gjøre en Reise til det evige Liv for at see, hvordan det stod til med Naadig Herren, bød hun ham under haard Straf at udføre dette. Kudsken kom gjennem mange Gjenvordigheder lykkeligen ned under Jorden til en grøn Eng med en stor Lindeallee, hvorigjennem Otto Banner kom kjørende med sex sorte Heste for en sort Kareth og holdt stille, da han saae sin Kudsk, for at høre hans Ærinde. Kudsken meldte ham hvorledes Naadig Fruen havde befalet ham at spørge hvor Herren var, „med Krop og Sjælen sin;" denne gav ham en Ring, som Tegn paa at han havde udført sit Ærinde, og paalagde ham at opfordre Fruen til at gjengive de Forurettede deres Jord, Mose, Eng og for et Barnemord uretmæssigen opbaarne Bøder, da han leed meget derfor i Helvede, hvilket alt fremsagdes paa Vers, hvorefter en Flok Djævle kom for at hente ham, og Hestene forvandledes til gloende ildsprudende Drager. Da Fru Ingeborg fik Ringen, svarede hun, ligeledes paa Vers, der slutte sig til Herrens:

Hjerte Mand, det ondt mig gjør
For den gode Fjerding Smør,
Og de Beder, Faar og Grise
Dem jeg gav Hr. Peder Vise,
For at skaffe Dig lidt Lise.

*) Dette forefindes endnu, som alt fortalt.

Dog da Præsten ei er lærd,
Bønderne jeg gi'er . . . .
Jeg kan bruge deres Penge,
Gaarden skal ha'e oprede' Senge!
Fanden med et Barnemord!
Skidt med Mogens' Agerjord!
Jeg kan ei mig lade hænge
For de Æslers grønne Vænge.
Der, hvor Husbond min er henne
Kan mig ogsaa Døden sende!

Man seer at Fru Ingeborg ingenlunde mangler Jovialitet, men Straffen udeblev naturligviis ikke, thi aldrig saasnart var Fruen død og hendes Kiste vel kommen til Vor Kirke, før hun vendte tilbage og spøgede saa stærkt at Præsten maatte hentes. Dette var imidlertid en heel Karl, der kunde meer end sit Fadervor, og han manede hende rigtigt ned i et Morads, der kaldes Pulsen, hvor hun sidder den Dag i Dag, dog fik hun Lov til hver Nytaarsnat at gaae et Hanefjed henimod Gaarden, der skal synke, saasnart hun naaer den*). Forresten søger hun endnu dygtigt, kommer kjørende med sex Heste for Vognen ind i Gaarden, saa Ilden gnistrer, kjører mellem Vorgaard og Bangsbo, som hun ogsaa eiede og uden Tvivl har oprettet til Hovedgaard, ligger om Natten i Rosedunten paa Vorgaard, samt i en stor Himmelseng med udskaaret Arbeide paa Bangsbo, hvorfor der begge Steder maa være Halm til hende, da ellers Ingen kan nære sig for Spøgeri.

Endeel af dette Had imod Fru Ingeborg og hendes Mand kommer naturligviis af at Vorgaard, tidligere en slet dreven og ubetydelig Gaard, altsaa med et ringe Hoveri, blev taget under god Cultur og altsaa Bøndernes Arbeide meget forøget**). Beskyldningen om Agersted Mark og Eng falder nok snareest Kongen til Last, thi det er rimeligviis de Enge, som Kongen udtrykkeligen sælger i Stjødet, og det gik da her, som saa ofte ved befalede Nedbrydelser af Kirker, at Lehnsmanden fik Skyld for at have gjort paa egen Haand, hvad der skete ifølge kgl. Befaling, og derfor at lide tilbørlig Straf, om ikke her paa Jorden saa dog i Helvede.

Hvorledes det nu end har sig med Fru Ingeborgs Salighed, saa døde

*) Da Pulsen er et Uføre, vil det vistnok have sin Rigtighed at Vorgaard synker, ifald det kommer deri.

**) Hoverlet var dengang efter gammel Brug aldeles uindbestemt; der kunde fordres alt, hvad der behøvedes, dog kun af Bønderne i samme Sogn, der fra Ældstid havde ligget til Gaarden; disse kaldtes Ugedagstjenere.

VORGAARD

i Jylland, opført 1588 91.

hun 1604 og blev begravet i Vor Kirke, hvor Arvingerne satte hende et smukt Marmormonument, der dog nu seer maadeligt nok ud. Da der ikke fandtes Børn efter Otto Banner og Fru Ingeborg, arvede hendes og hans Sødskendebørn Vorgaard Hovedgaard og Gods, der imidlertid var blevet indrettet til et eget Birk, men ved dette Skifte splittedes Godset aldeles. Af de to arveberettigede Linier bleve Bannerne affundne med Otto Banners eget Arvegods tilligemed nogle Gaarde af Vorgaards Birk, saa at den største Deel af dette blev tilbage til Deling imellem Fru Ingeborg Skeels Arvinger, nemlig hendes Faders Søsters, Anne Skeels, Børn med Axel Nielsen Arnfeld til Palsgaard, og hendes Morbroders, Iver Krabbe til Østergaards, tre Døttre, Fru Dorete Krabbe, gift med Erik Lykke til Essjær, Fru Anna Krabbe til Baggesvogn, Enke efter Erik Raas, og Fru Karen Krabbe til Flintholm, Enke efter Falk Giøe til Skjersø. Disse havde alt før Fru Ingeborgs Skeels Død indgaaet en Contract om Arven efter hende, hvorved af Axel Nielsen Arnfelds tvende Børn blot Sønnen, Hans Axelsen til Rugaard, skulde tage Arv, nemlig en Broderlod, Søsteren Margrethe derimod være udelukket, fordi hun havde ført et usædeligt Levnet og var flakket Landet rundt, først med en Skrædder i Veile, hos hvem hun var i længere Tid og hvor Broderen lod hende gribe og fængsle paa Viufgaard, derefter, da det var lykkedes hende at undslippe, med en „Studenter" Hans Mortensen: efter hiin Tids Lovgivning skulde en saadan berygtet Dames Gods hjemfalde til nærmeste Slægt, og hun selv indesperres, hvilket faldtes at indmures og har givet Anledning til mange urigtige Fortællinger om indmurede Jomfruer. Broderen synes imidlertid ikke at have anseet det for muligt at gjøre Fordringen paa hendes Arvelod gjeldende ved Arven efter Fru Ingeborg, da Jomfruens Forseelser vare begaaede før denne Lov kom ud, og hun nu var gift med Studenten, der var bleven Præst i Norge, hvorfor man valgte det Parti aldeles at forbigaae hende og at dele Arven i fem Dele, hvoraf Hans Axelsen tog to eller en Broderlod, de tre Søstre Krabbe hver een: saaledes skiftedes Fru Ingeborgs Løsøre og Obligationer og efter dette Forhold betalte Hans Axelsen sin Andeel i Begravelsesomkostningerne. Imidlertid kom han til Kundskab om at Søsteren ligeledes var død i Aaret 1604, og forlange nu hendes Arvelod i Fru Ingeborgs Jordegods, hvilken dog frakjendtes ham ved Herredagsdom i Overensstemmelse med den tidligere Contract og det ved Begravelsesomkostningerne iagttagne Forhold: om Margrethe Axelsdatter efterlod Børn omtales ikke og gjorde heller ikke noget til Sagen, da hendes Arvere efter Forældre, Sødskende og øvrige Slægt var forbrudt.

Hans Axelsen Arnfeld benævnes i Almindelighed til Rugaard, som han opførte, efterat have tilbyttet sig af Kongen 1579 hele Rosmus Sogn og Birk for Viufgaard ved Kolding; paa Rugaard boede han for det Meste, men eiede desuden Anpart i Palsgaard og Vorgaard, samt udentvivl tillige den lille Hovedgaard Lysholt ved Veile. Til Vorgaard indkjøbte han 1609 to Gaarde i Vor Sogn Vorgaards Birk, den ene i Agested den anden i Togaarde, af Jørgen Raas til Haufgaard, der havde faaet dem med sin Frue, Mette Banner. Hans Axelsen døde 1611, hans Frue Anna Marsviin, 1610 paa Palsgaard. Deres ældste Søn, Jørgen Arnfeld, arvede Vorgaard og bestræbte sig for atter at samle det ved de senere Skifter adsplittede Gods; saaledes kjøbte han 1633—1635 af Falk Giøe til Skjersø dennes Modrenearv i Vorgaards Birk, 28 Gaarde og Halvgaarde, 6 Bol og 6 Huse, 1634 af sin Søster Elline Arnfeld Egeskov Mølle 10 Gaarde 3 Bol samt Skov til 516 Svins Olden. Disse Erhvervelser afbrødes imidlertid ved Krigen med de Svenske 1643—45, under hvilken Vorgaard blev besat af den vilde Oberst Helm Drangel, der benyttede Gaardens gunstige Beliggenhed til at kaste en Besætning derind, for derfra at beherske Landet. Da imidlertid den kejserlige Armees Indmarsch i Holsteen tvang de Svenske til at forlade Halvøen, bleve alle de smaa Besætninger, de havde ladet tilbage, angrebne og fangne af de Danske; samme Skjæbne traf Vorgaard, hvilket Vogn Vognsen til Steenshede beleirede med Omeguens Bønder og indtog endnu i Aaret 1644: de derværende Svenske maatte overgive sig. At Gaarden har lidt stor Skade ved denne Besættelse og Jørgen Arnfelds Bøndergods ligesaalidt er bleven skaanet kan man let begribe, naar man tænker paa hiin Tids Krigsforelse, dog var det først den anden svenske Krig, 1657—59, der ganske ødelagde Vorgaards Eiere. Jørgen Arnfeld døde 1658; han var gift med Fru Riborg Lindenov. Af deres Sønner var ingen i Live, hvorfor den ældste Datter, Margrethe Arnfeld, fik Vorgaard, hvilket hun og hendes Husbond, Tage Søg, ikke kunde bevare længe, da Creditorerne fra alle Sider gjorde Indførsel. Hovedgaarden synes at være tilsalden den bekjendte rige Geheimeraad Jens Juel til Valdbygaard, Ridder af Elephanten, siden Friherre til Juellinge; allerede 1670 kjøbte han Vor Sogns Kongetiende, har altsaa rimeligviis været i Besiddelse af Gaarden; 1671 afkjøbte han en anden Creditor 2 Møller 18 Gaarde 8 Bol og Skov til 789 Svins Olden, alt beliggende i Vorgaards Birk, hvoraf han efterhaanden samlede det Meste. Blandt de Creditorer, der havde gjort Indførsel, var ogsaa Cantsler Peder Reeds til Palsgaard og Hundslund, der solgte den ovennævnte Part til Geheimeraaden,

VORGAARD

i Jylland, opført 1588 91.

hvis første Frue, Viveke Skeel, døde paa Vorgaard 1685, hvoraf man seer at han af og til har boet her. Han døde Aar 1700 og efterlod sig kuns Døttre, af hvilke Birthe Kirstine Baronesse Juel arvede Vorgaard, der saaledes kom til hendes Husbond, Holger Reeds til Palsgaard, Etatsraad og Amtmand, som allerede døde 1707, Baronessen først 1732; derefter deres Søn, Oberst Peder Reeds, og Frue, Henrica Sophie Rosenkrands, hvis Fader, Capitain Niels Rosenkrands, boede paa Kingelhede i Vor Sogn; formedelst dennes Fattigdom holdt Christian den Sjettes berømte Minister Iver Rosenkrands paa Navnets Vegne hendes Bryllup paa Rosenholm. Oberst Reeds døde 1780 og hans Søn, Kammerherre Holger Reeds-Thott, blev adopteret af den lærde Statsminister Geheimeraad Grev Otto Thott og arvede ved dennes Død 1785 Stamhuset Gaun, hvorefter han solgte Vorgaard med tilliggende Rugtved til Brødrene Steenild, dog forbeholdende sig eller sine Efterkommere Forkjøbsret til Gaarden, første Gang den blev solgt. Til Vorgaard hørte da 96 Td. 2 Skp. 3 Fdk. frit Ager og Engs, 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. Møllestylds Hartkorn, Bøndergods 252 Td. 7 Skp. 1 Alb. Ager og Engs, 1 Td. 7 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovstylds og 27 Td. 2 Skp. Møllestylds Hartkorn, matr. Tiender 53 Td. 4 Skp. Hartkorn; til Rugtved 22 Td. 7 Skp. 2 Fdk. frit Ager og Engs, 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovstylds Hartkorn, Bøndergods 201 Td. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Ager og Engs, 5 Td. 3 Skp. 1 Fdk. Skovstylds og 3 Td. 6 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Møllestylds Hartkorn.

Brødrene Jens og Niels Steenild vare fødte i Gleerup som Bønderfolk, men havde ved Flid, Stræbsomhed og Lykke, især i Studehandelen, erhvervet sig Formue til at kjøbe to anselige Godser; den yngre Broder, Niels, døde først, nemlig 1819, hvorefter hans Søn, Anders Steenild, overtog Rugtved med ubetydeligt Gods til, medens Jens Steenild beholdt Vorgaard med Gods og Tiender, men tillige overtog al Gjelden, der dog var afbetalt ved hans Død 1825, da Gaard og Gods tilfaldt hans eneste Datter, Bendine Catharine Margrethe Steenild, som Aaret efter blev gift med Lieutenant, siden Overkrigscommissair Schultz, med hvem hun dog kuns levede indtil 1833, da Døden bortrev hende i en Alder af 26 Aar. Overkrigscommissair Schultz solgte Gaarden 1841 for 230,000 Rbd. foruden Besærning og Forkjøbsret til Kammerjunker Rosenørn, Kammerjunker Hoppe og Cand. — siden Jægermester — Bloch, der maatte afkjøbe Reedsernes Arvinger Forkjøbsretten. Af de nye Eiere døde de to sidste i Aarene 1846—47, hvorefter Kammerjunker Rosenørn i Forening med Etatsraad, Høiesteretsassessor Bruun til Asmildkloster udløste Arvingerne, saa at disse to Herrer nu eie Gaarden i Forening.

Vorgaard bestod 1841 af følgende:

1. Hovedgaarden med Areal 535 Td. Agerland, 416 Td. Land Eng 435 Td. Land Overdrev eller Grønning, Hartkorn 96 Td. 2 Skp. 3 Fdk. „ Alb.
   Møllestyld 1 — 4 — 3 — „ —
2. Tiender. Kirke- Korn- og Ovægtienden af Vor Sogn 21 Td. Hartk. „ Skp.
   Konge-Korntienden af Vor Sogn . . . . . 16 — — „ —
   Kirke- Korn- og Ovægtiende af Albek Sogn 17 — — 4 —
   tiendeydende Hartk. 798 Td., matr. Tiendehartkorn . . . . . 53 — 4 — „ — „ —
3. Bøndergods. 1. Vor Sogn 156 Td. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Møllestyld 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. Ager og Eng . . 445 — 1 — 3 — 2½ —
   2. Albek Sogn 281 — 3 — 2 — 1½ — . . . . . „ — 3 — 1 — Skov- og Møllest. 35 — 5 — „ — „ —
   3. Skjæve Sogn 7 — „ — „ — „ — . . . . . 1 — „ — 2 —
   Hartkorn af alle Slags . . . . . 632 Td. 2 Skp. 1 Fdk. 2½ Alb.

Heraf var indtil 1847 bortsolgt 30 Td. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn i Vor Sogn, 122 Td. 6 Skp. 1 Fdk. ⅝ Alb. i Albek Sogn og 7 Td. i Skjæve Sogn samt 1 Td. 1 Skp. 2 Fdk. Hartkorn Møllestyld. Efter den nye Matrikel udgjorde Vorgaard 1847 86 Td. 6 Skp. 1 Fdk. 1½ Alb. Ager og Engs, 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. Møllestylds Hartkorn under Hovedgaarden, de samme 53 Td. 4 Skp. matr. Tiender, og af Bøndergods 366 Td. 1 Skp. 1½ Alb. Ager og Engs, 1 Td. 7 Skp. Møllestylds Hartkorn; Skovstylden var nedsat til 1 Td. 6 Skp. 2 Fdk. ¼ Alb. Hartkorn; Hovedgaardens Areal var forøget

VORGAARD

i Jylland, opført 1588 91.

med 6 Td. Agerland og 2½ Alb. Hartkorn. Jordebogsafgifterne udgjorde 1841: Landgilde- og Hoveripenge 1957 Rdl. 32½ Sk., 83 Td. 2 Skp. Rug, 45 Td. 2 Skp. Byg, 82 Td. 6 Skp. Havre; desuden forrettedes endnu Høhøsten,, endeel Reiser og 9295 Gangdage. 1847 svaredes i Landgildepenge 1390 Rbd. 90½ Sk., Hoveripenge 476 Rbd., 35 Td. Rug, 25 Td. Byg, 42 Td. Havre, 6317 Gangdage foruden Reiser og Hoveri i Høhøsten, der dog er taget stærk af ved Salg af Bøndergodset.

Ret interessant er det at sammenligne nogle af Gaardenes Afgifter paa Vorgaard Gods for Aarene 1578 og 1841.

Alle Bønder i Vor Sogn, som hørte under Vorgaard, vare i Aaret 1578 Ugedagstjenere, det vil sige: de skulde gjøre alt det Hoveri, der behøvedes til Gaardens Avl, og vare derimod fritagne for Skatter, der kuns i ganske usædvanlige Tilfælde kunde paalignes dem; i Vaar og Høstarbeider deeltoge dog de andre Bønder med dem og hver havde sit Stykke Land, han skulde gjøre færdigt. Hvorvel det Hoveri, der behøvedes til en Gaards Avling, siden blev langt betydeligere, da en stigende Cultur gjorde større Fordringer til Agerbruget, var det dog allerede dengang strængt nok med „Pløyen, Saaen, Harffven, Slaaen, Meyen, Indhøsten, Tærsken, Skouffven oc Veedhuggen eller Torfgraffven, Gjerden, Digen, Tækken, Jagen, Fisken eller Bod at drage, oc alt andet, hvad det være kand, saa at en god Mand (ɔ: Adelsmand) til sligt Arbeed, sine Hoffvitgaardis Aufl, eller noget des Gierning aldeelis ingen Hæste, Plouge eller Folck haffver behoff at underholde eller leige." Ugedagstjenerne maatte altsaa ikke blot gjøre deres Part med de Andre i Høst og Vaar, men hele Aaret om vedligeholde Hovedgaardens daglige Arbeide, saa at der ikke gik nogen Uge, at der jo af en saadan Ugedags Bondegaard haves eet eller flere Bud „til Hoffve" paa Arbeide, een Dag, ofte to til tre Dage efter hinanden. Ugedagstjenerne paa de kongelige Gaarde betyngedes ikke gjerne saa haardt med Arbeide, som Adelens, hvorfor de ogsaa svarede alle Skatter halvt imod andre Bønder, medens Adelens Ugedagstjenere næsten altid vare heelt fritagne. Man vil heraf see at det ikke er saa underligt, naar Bønderne klage over Otto Banner og Fru Ingeborg Skeel, der gjerne kunne have været et ligesaa mildt Herskab som alle andre, og dog maatte fordre langt mere Arbeide, end Bønderne vare vante til, fordi der behøvedes mere Arbeide til Gaarden end forhen. — Senere udvidedes denne Byrde til alle Godsernes tilliggende Bønder og blev i forrige Aarhundrede — ved Gaardenes bedre Drift og den anselige Tilvækst, Hovedgaardene havde taget siden 1660 i Antal saavelsom i Areal, — til en saa ulidelig Byrde at den næsten ganske ødelagde den danske Bondestand, der leed saameget herved at dens Afgifter aldeles ikke kunde forhøies, hvorvel med den stigende Cultur ogsaa deres Gaarde gave rigere Afgrøder. Regjeringen greb da ind og befalede ved Forordn. 6te Mai 1769 at alt Hoveri skulde være lovbestemt, fra hvilken Tid af Forholdene efterhaanden have ordnet sig indtil nu denne for Godseier og Bonde lige fordærvelige Skik Dag for Dag mere forsvinder. Paa Vorgaard var Hoveriet endnu for det Meste i fuld Gang 1841, da der af en Heelgaard fordredes at dyrke og bearbeide 1 Td. Bygland, 2 Td. Rugland og 2 Td. Havreland, samt at høste og hjemkjøre Afgrøden; endvidere at slaae, bjerge og hjemkjøre Afgrøden af 6 — blot i to Tilfælde 8 — Td. England, skjære og hjemføre 1 Favn Brænde, samt forrette en kjørende Reise til Sæby og een til Aalborg eller istedetfor den sidste, om paafordredes, tre til Stranden; dertil forrette 26 Gangdage, hvilken sidste Byrde findes afløst ved 4 Rbd. aarlig Afgift. 1847 var Hoveriet afløst for 25 Rbd. pr. Heelgaard, dog med Forbehold af Høhøsten af 2—3 Td. England samt Reiserne, hvilke Gaarden vanskeligt kunde undvære til sin Korntransport.

Vor Sogn Vestergaardsholt.

1578 1 Gaard, svarede 8 Td. Byg 1 Brændsvlin 1 Oxe at fore 1 Gaas 2 Høns, Gjesteri og fuldt Hoveri; Landgilden udgjorde i Byg 9 Td. 1 Skp. 1½ Fdk.

1841 2 Gaarde, svarede ialt 6 Td. Byg 6 Td. Havre 4 Rbd. 80 Sk., Hoveri af 1½ Gaard, hvilket 1847 var afløst med 38 Rbd. aarlig; Hartkorn 7 Td.

Dysvad.

1578 1 Gaard, svarede 2 Td. Rug 2 Pd. Smør 1 Brændsvlin 1 Fornød 1 Gaas 2 Høns, Gjesteri og Hoveri; Landgilden udgjorde i Rug 4 Td. 4 Skp.

1841 2 Halvgaarde, svarede ialt 2 Td. Rug 1 Td. Havre 3 Rbd. 54 Sk. og fuldt Hoveri, hvilket 1847 var afløst med 21 Rbd.; Hartkorn 3 Td. 7 Skp.

Aabolid, Aabolt.

1578 1 Halvgaard, svarede 1 Løb Smør 1 Brændsvlin 1 Fornød 1 Gaas 2 Høns Gjesteri og Hoveri; Landgilden udgjorde 3 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Korn, Rug og Byg.

1841 1 Halvgaard, svarede for Landgilden og alt Hoveriet 21 Rbd. 4 Mk.; Hartkorn 2 Td.

YDRGAARD

i Jylland, opført 1586 91.

Flavindskjold, Flaunskjold.

1571 2 Bol, svarede ialt 1 Løb Smør, Hoveri, men intet Gjesteri; Landgilden udgjorde 2 Td. Korn, Rug og Byg.

1671 1 Bol, svarede 3 Pd. Smør og Hoveri; Landgilden udgjorde 2 Td. Korn.

1841 1 Halvgaard svarede i Landgilde og alt Hoveri 30 Rbd.; Hartkorn 2 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.

Albek Sogn Dunsted.

1578 en Hovedgaard, svarede 7 Dal. eller 14 Td. Korn, Rug og Byg, men hverken Hoveri eller Gjesteri; beboedes af Fru Johanne, hvis Fader eller Bedstefader maaskee var den Jørgen Nielsen i Dunsted, som forekommer 1510.

1634 1 Gaard, svarede 7 Dal. samt 1 Mk. af et Stykke Eng, der før laae til Falden, udgjorde 7 Td. 4 Skp. Korn; dertil Skov til 440 Sviins Olden samt Gjesteri og af Hoveri Vaar og Høstarbeide.

1841 4 Gaarde og 4 Huse svarede 3 Td. 4 Sk. Rug 3 Td. 4 Skp. Byg 10 Td. Havre 43 Rbd. 60 Sk. samt Hoveri af 2 Heelgaarde; de 24 Rbd. vare paalagde i den seneste Tid ved Fæsteforandring; Skoven var underlagt Hovedgaarden; Hartkorn 19 Td. 1 Fdk.

Albekgaard.

1571 1 Gaard, svarede 4 Td. Rug 4 Td. Byg 1 samlet Løb Smør 1 Brændsviin 1 Ore at fore 1 Lam 1 Gaas 2 Høns, udgjorde 12 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Korn, Rug og Byg; dertil Gjesteri og af Hoveri et Læs Kalksteen at age, Vaar- og Høstarbeide.

1671 1 Gaard, fuldkommen med samme Afgift, samt fuldt Hoveri; Gjesteriet svaredes med 12 Td. Havre; Skov til 609 Sviins Olden.

1841 3 Gaarde, svarede 4 Td. Rug 4 Td. Byg 12 Td. Havre 8 Rbd. 56 Sk., fuldt Hoveri af to Gaarde, hvilket 1847 var afløst med 47 Rbd. foruden Høhøst og Reiser; Hartkorn 11 Td. 2 Skp. Skoven var underlagt Hovedgaarden.

Neder Holbek.

1576 1 Gaard, svarede 1½ samlet Løb Smør 1 Brændsviin 1 Ore at fore 1 Lam 1 Gaas 2 Høns, Gjesteri, af Hoveri 1 Læs Kalksteen at age, Vaar- og Høstarbeide; Landgilden udgjorde 5 Td. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Korn, Rug og Byg.

1841 2 Gaarde, svarede 6 Td. Havre 1 Rbd. 3 Mk. og Hoveri af en Heelgaard, hvillet 1847 var afløst for 28 Rbd. foruden Høhøst og Reiser, Hartkorn 4 Td.

Over Holbek.

1578 1 Gaard, svarede 1½ samlet Løb Smør 1 Brændsviin 1 Ore at fore 1 Lam 1 Gaas 2 Høns, Gjesteri, af Hoveri 1 Læs Kalksteen at age, Vaar- og Høstarbeide; Landgilden udgjorde 5 Td. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Korn, Rug og Byg.

1841 2 Gaarde, svarede 6 Td. Havre 1 Rbd. 3 Mk.; Hartkorn 5 Td. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.; den ene Halvgaard gjorde Hoveri, den anden havde heelt bortaccorderet sit for 12 Rbd. 68 Sk.

Man vil see hvor lidet Landgilden i over 260 Aar er forhøiet paa de fleste Gaarde, medens Hoveriafgiften har naaet en Størrelse, der lader Landgilden staae langt tilbage: Gjesteriet er paa flere Steder forvandlet til en Havreafgift, hvis Størrelse Albekgaard viser at have været 6 Td. af en Heelgaard, lidt mere eller mindre, efter Omstændighederne; Bol svarede intet Gjesteri. De mindre Pengeafgifter vare Vederlag for Smaaredsel, Brændsviin og Fodernød, de betydeligere ere vistnok altid paalagte i den nyere Tid. Disse faa Exempler vise et tydeligt Billede af vort Landvæsens Historie med det stedse tiltagende Hoveri og staaende øvrige Afgifter, samt dernæst, efterat Hoveriet var blevet bestemt, atter Forhøielse af Landgilden, i Overeensstemmelse med den nyere Tids bedre Jordcultur, og endelig Hoveriets Afløsning.